

วาทกรรม: การสร้าง ความได้เปรียบ ทางการเมือง

กิตตินันท์ วงษ์สุวรรณ*

บทคัดย่อ

บทความนี้ พยายามชี้ให้เห็นว่า วาทกรรมทางการเมือง มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการดึงดูดสื่อกระแสหลัก กระแสกรอง รวมทั้งชักชวนมวลชน ให้ร่วมในอุดมการณ์ของผู้สร้างทั้งที่เป็นบุคคลหรือพรรคการเมือง หรือแม้กระทั่งในนามองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเมือง วาทกรรมทางการเมืองที่น่าเสนอแต่ละวาทะหากมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ เชิงสร้างสรรค์ หรือเชิงรณรงค์เพื่อสร้างกระแสในทิศทางใดก็ตาม วาทกรรมทางการเมืองสามารถครอบงำ ให้เลือกปฏิบัติ เกิดการเลือกฝ่ายเลือกข้าง ฯลฯ ดังนั้น การสร้างวาทกรรมทางการเมืองให้มีอิทธิพลตามกรอบของภาษาศาสตร์สมัยใหม่ และเน้นย้ำคุณลักษณะแนวคิดวาทกรรมทางการเมือง สำหรับใช้เป็นแนวทางการสร้างการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ และประสิทธิผลของวาทกรรมที่เกิดจากวาทะที่นำมาใช้สร้างความได้เปรียบทางการเมือง

คำสำคัญ: วาทกรรมทางการเมือง, การสร้างวาทกรรมทางการเมือง, ความได้เปรียบทางการเมือง

* อาจารย์พิเศษหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Corresponding Author; e-mail : project.ddrsu@gmail.com

Discourse: Creating political advantage

Kittinun wongsuwan*

Abstract

This article tries to point out that political discourse It plays an important role in creating public awareness. and can be used as a tool to attract mainstream and secondary media as well as persuade the masses to join in the ideology of the creators, whether they are individuals or political parties. or even in the name of an organization related to politics Political discourse that presents each discourse If there is a symbolic meaning creative or campaigning to create trends in any direction Political discourse can dominate let's choose to choose. Choosing sides, etc. Therefore, creating political discourse to be influential according to the framework of modern linguistics. and emphasizing the characteristics of political discourse concepts for use as a guideline for creating analysis of phenomena. and the effectiveness of discourse that arises from rhetoric that is used to gain political advantage.

Keywords: Political Discourse, creating political discourse, political advantage

* Special lecturer for the Bachelor of Political Science Program in Government, Mahamakut Buddhist University Lanna Campus Corresponding Author; e-mail : project.ddrsu@gmail.com

บทนำ

ความมุ่งมั่นในการหาความรู้และความจริงของมนุษย์ก่อให้เกิดศาสตร์แห่งปรัชญาชั้นปรัชญาถือว่าเป็นกิจกรรมที่มนุษย์กระทำเพื่อหาคำตอบต่อข้อสงสัยและต้องการหาความจริง ดังนั้น มนุษย์ได้เรียนรู้ที่จะใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อที่จะทำความเข้าใจธรรมชาติที่ห้อมล้อมอยู่ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและสมบูรณ์ในสังคม อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ บนโลกของนักปรัชญายุคแรก ๆ แม้กระทั่งนักปรัชญายุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ต่างตั้งอยู่บนฐานของการมองความรู้เป็นเพียงวัตถุเพื่อการศึกษา (objective) ที่มีสภาพหยุดนิ่งและตายตัว (static) ดังนั้น การอธิบายเรื่องต่าง ๆ จึงเป็นการหยิบฉวยเอาปรากฏการณ์ภายใต้ชุดเงื่อนไขหนึ่ง ๆ เป็นแนวทางในการอธิบายภาพโดยรวมของสรรพสิ่ง ทั้งนี้ ด้วยท่าทีในการมองความรู้ว่าเป็นสิ่งที่ตายตัว ในขณะที่มนุษย์ต่างดำรงอยู่ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามยุคสมัยก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อความเป็นพลวัตของสรรพสิ่งว่า หากมองปรากฏการณ์ภายใต้บริบทในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งและถือว่าสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางเพื่ออธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ได้ทั้งหมดแต่สรรพสิ่งต่างก็ดำรงอยู่ภายใต้กฎการเปลี่ยนแปลงนี้ ดังนั้น มนุษย์จะสามารถมีความรู้ที่แท้ได้อย่างไรเนื่องจากธรรมชาติรอบตัวต่างดำเนินไปภายใต้กฎแห่งการเปลี่ยนแปลงและเลื่อนไหล การเสนอทฤษฎีว่าด้วย วาทกรรมที่เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบต่อกระบวนการหาความรู้และความจริงของนักปรัชญาก่อนหน้า เพื่อที่จะบอกว่าสิ่งจริงแท้ นั้น คือ การเปลี่ยนแปลงอีกทั้งความรู้ก็มีวิวัฒนาการที่เลื่อนไหลไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น การแสวงหาความรู้เพื่อแก้ข้อสงสัยในเรื่องใด ๆ นั้น ต่างดำเนินบนเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง และเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ความรู้และความจริงนั้นจึงเป็นเพียงสิ่งที่มุ่งแสวงหาวัตถุตอบสนอง นั่นคือต้องอาศัยการตีความที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกลับบุคคลเท่านั้นเอง

แม้ปัจจุบันยังไม่มีคำจำกัดความ วาทกรรม ที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ รวมทั้งความหมายจากวาทกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อนำเสนอต่อสังคม ได้ให้คำจำกัดความของตัวเอง ในขณะที่บริบทสังคมที่ให้ความสำคัญต่อการเมืองการปกครอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การเมืองมีอิทธิพลต่อสังคม ในด้านการปกครองประเทศ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ช่องทางการสื่อสาร เพื่อสื่อสารกับประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้บุคคลพรรคการเมือง องค์การที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ฯลฯ พยายามสร้างสรรค์คำหรือวาทกรรมเพื่อการสื่อสารที่สามารถดึงดูดความสนใจหรือเกิดกระแสสังคม (viral) หรือพูดถึงกันทั่วทั้งประเทศ (talk of the town) จึงคาดหวังต่อกระแสนับรับในแง่สนับสนุนต่อวาทกรรมในลักษณะเห็นด้วย ปฏิบัติตาม หรือถึงขั้นเลือกข้างประโยชน์ของวาทกรรมถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารในสังคม โดยเฉพาะการสร้างรายได้เปรียบทางการเมือง จึงเกิดค่านิยมเฉพาะที่เรียกว่า “วาทกรรมทางการเมือง”

วาทกรรมทางการเมือง ที่สร้างสรรค์และนำเสนอโดยบุคคล พรรคการเมือง องค์การ เป็นการใช้ภาษาศาสตร์และศิลป์การสื่อสารทางการเมือง มาใช้เพื่อให้มวลชนสนับสนุนแนวคิด

และอุดมการณ์ทางการเมืองของตน โดยเป็นการผสมผสานระหว่างทฤษฎีการสื่อสารการเมือง กับทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ อย่างไรก็ดี หากมีความเข้าใจทฤษฎีสื่อสารการเมือง และรัฐศาสตร์แล้ว ควรทำความเข้าใจพื้นฐานทฤษฎีการสื่อสารมวลชน อาจรวมทฤษฎีทางนิเทศศาสตร์ด้วย (นันทา นันทโรภาส, 2563) กล่าวได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองกับวาทกรรมทางการเมือง ได้ถูกใช้เป็น เครื่องมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ที่ต้องการส่งสารที่เป็นความคิดเห็น อุดมการณ์ หรือ อื่นใดของตน ของพรรค ขององค์การตน ไปยังผู้รับข่าวสารคือประชาชน โดยหวังให้บทบาทของ วาทกรรมทางการเมืองที่ส่งผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุน ให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน (เกษมวัชรดิตต์ รอดจากทุกข์ และคณะ, 2565) รวมทั้งให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้รับการสื่อสารทางการเมือง โดยวิจารณ์ฐานในการรับข้อมูล ข่าวสารอย่างมีสติมีความเป็นเหตุเป็นผลไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของฝ่ายการเมืองใดฝ่าย การเมืองหนึ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการรับข้อมูลโดยวิธี โยนใสมนสิการ คือประกอบด้วยอุบาย ปัญญาอันชอบ (เกษมวัชรดิตต์ รอดจากทุกข์ และคณะ, 2565)

ภาพจำวาทกรรมการเมืองในอดีต ซึ่งมีวิวัฒนาการคู่กับบุคคล พรรคการเมือง องค์การ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรัฐบาลแต่ละยุคสมัย ได้ประดิษฐ์คำ เพื่อสร้างสรรค์วาทกรรมทางการเมือง สำหรับใช้จูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตัวอย่างวาทกรรมทางการเมืองในอดีต ช่วงสมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สร้างและเสนอวาทกรรม “เปลี่ยนสนามรบให้เป็น สนามการค้า” โดยมีนักวิจารณ์กล่าวไว้ว่า ถือว่าเป็นวาทกรรมที่แสดงถึงวิสัยทัศน์ผู้นำ ทางการเมืองในการนำพาประเทศก้าวสู่เวทีโลก (อดิสร หมวกพิมาย, 2559 อ้างถึงใน ลงทุน ศาสตร์, 2020) นอกจากนี้ ยังมีวาทกรรมทางการเมืองที่หวังผลให้ประชาชนออกมาสสนับสนุน ในสมัยก่อนรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ที่มีการเรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 เกิดวาทกรรม จากนักวิชาการ (Technocrat) เช่น การเมืองภาคประชาชน (public politics) การมีส่วนร่วม (participation) ประชาสังคม (civil society) นับเป็นวาทกรรมทางการเมือง เช่น การใช้ประชาสังคมเป็นวาทกรรมในการต่อสู้และโค่นล้มระบอบเผด็จการอำนาจนิยม ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่รับจากโลกเสรีประชาธิปไตยต้องการพัฒนาประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน แม้ว่าในบริบทการเรียกร้องการมีส่วนร่วมภาคประชาชน หรือประชาสังคม ในประเทศไทยได้มีมานาน พร้อมกับการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน (Civic Movement) ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์สู้กันเองในประเทศหลายครั้ง แต่วาทกรรมดังกล่าว ได้รับการยอมรับและเกิดรูปแบบประชาสังคม (civil Society) ซึ่งได้สร้างกระบวนการรับรู้ ความเชื่อ ทศนคติ และอุดมการณ์ทางการเมืองตามมา (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546) รวมทั้งวาทกรรม ทางการเมืองที่ต้องการรณรงค์ให้ประชาชนมาร่วมปฏิบัติ ลักษณะของกระบวนการสร้างคำ ที่ลึกซึ้งแยบยล จูงใจให้ประชาชนรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในแง่การดูแลเอาใจใส่ “โครงการเอื้อ อาทร” “โครงการเอสเอ็มอี” หรือ “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” เกิดลักษณะรัฐอุปถัมภ์ (Policy Patronage) ส่งผลเชิงอัตลักษณ์ว่าเป็นประชานิยม กระทั่งมีการสืบทอดอำนาจโดยรัฐบาล

จากรัฐประหาร ก็มีได้ยกเลิกอัตลักษณ์เชิงวาทกรรมนี้ เพียงเปลี่ยนชื่อใหม่ให้เป็นอัตลักษณ์ของตนเท่านั้นแต่วิธีการคงเดิม เห็นได้ว่า รัฐบาลทหารยอมรับวาทกรรมการเมืองเช่นเดียวกับประชาชน

ตลอดจนวาทกรรมทางการเมือง มุ่งหวังให้ประชาชนมาเป็นฝ่ายตน หรือผลักดันให้เลือกข้าง โดยเกิดปรากฏการณ์ทางสังคมการเมือง เนื่องจากประชาชนไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล เกิดทัศนคติต่อต้านพวกไม่รักชาติรักแผ่นดิน เกิดวาทกรรมแยกฝั่ง แยกฝ่าย ใครเห็นต่างไม่ใช่พวกเรา วาทกรรมการเมืองที่ทำให้รัฐบาลที่เข้มแข็งต้องสูญเสียความมั่นคง ด้วยคำว่า “ระบอบทักษิณ” อีกทั้งมีการประดิษฐ์คำ ให้ต้องเลือกข้าง “คนของเราพรรคของเรา” หรือ “ไม่เลือกเราเขามาแน่” หรือ “เลือกคนบ้านเราเป็นนายก” เป็นต้น กระทั่งมีการกล่าววิจารณ์กันว่า เป็นการเอาดีใส่ตัว เอาชั่วให้คนอื่น

จากตัวอย่างวาทกรรมการเมือง เห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์กับสังคมการเมือง เพราะทุกบริบทในสังคมการเมืองมักมีการใช้อำนาจแทรกซึมอยู่ทั่วไป ซึ่งอำนาจนั้นแสดงผ่านวาทกรรมทางการเมือง ในขณะที่วาทกรรมแต่ละชุดสามารถชักจูง ระดมความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติของมนุษย์ โดยเฉพาะวาทกรรมทางการเมือง เป็นการสื่อสารที่ก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองทางความคิดและแนวทางปฏิบัติไปพร้อมกัน ในอีกแง่มุมหนึ่งอาจสามารถกล่าวได้ว่า วาทกรรมทางการเมืองคือกระบวนการต่อสู้ แย่งชิงอำนาจในการนิยามความหมายของสิ่งที่ดีหรือไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องในทางการเมือง และผู้อยู่ในอำนาจย่อมได้เปรียบในการต่อสู้แย่งชิงดังกล่าว ฉะนั้นเมื่อพิจารณากระบวนการสร้าง (Constitute) เอกลักษณ์ (Identity) และนัยสำคัญ (significant) แก่สรรพสิ่งอันเป็นที่มาของการสั่งสมอำนาจ ความนิยมจากประชาชน (Populist) ซึ่งเป็นกลไกที่ช่วยผลักดันและเกื้อหนุนให้เกิดเสถียรภาพต่อการดำรงอยู่ และมีความเป็นต่อฝ่ายตรงกันข้ามให้มากที่สุด กระบวนการต่อสู้แย่งชิงอำนาจในการนิยามความหมายของสิ่งซึ่งมีอำนาจในการนิยามสิ่งนั้น ที่ต้องมีความชอบธรรม (Legitimacy) ดังนั้น ชุดวาทกรรมทางการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นแต่ละยุคสมัย ซึ่งมีความหมายและสัญลักษณ์ต่อสังคมการเมือง สามารถครอบงำความคิด ความเชื่อ ทัศนคติของผู้คนในสังคม ในขณะที่การเสถียรภาพควรแยกแยะความถูกต้อง ชอบธรรม มีที่มาของวาทกรรมนั้นด้วย เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกครอบงำและการบิดเบือนที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคมที่ไมอาจประเมินคุณค่าได้

การสร้างหรือประดิษฐ์วาทกรรมทางการเมืองเพื่อเข้าสู่กระบวนการสื่อสารทางการเมือง ถูกใช้เป็นเครื่องมือของบุคคล นักการเมือง พรรคการเมือง องค์กรหรือสถาบันทางการเมือง โดยส่วนมากคาดหวังให้เกิดการสื่อสารข้อมูลที่ตนต้องการไปยังผู้รับข่าวสารกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทั่วไป เพื่อหวังผลทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ในขณะเดียวกันที่ทุกภาคส่วนของสังคมควรทำความเข้าใจต่อสัญญาณ (sign) ทางการเมืองจากวาทกรรมเหล่านั้นอย่างมีวิจารณญาณ อันนำไปสู่ความมีอารยะของระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ที่มาและความหมาย วาทกรรมทางการเมือง

เพื่อความเข้าใจความหมายเป็นการเบื้องต้นของวาทกรรม เป็นคำที่มีรากฐานมาจากภาษาบาลี “วาทกมฺ” อ่านว่า วา-ทะ-กำ-มะ = วาทกรรม (ทองย้อย แสงสินชัย, 2557) ตรงกับคำในภาษาอังกฤษ discourse ส่วนการนิยามความหมายที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปยังไม่มี เนื่องจากผู้ให้ความหมายที่มีมุมมองแตกต่างกันและหลากหลาย เช่น Wetherell (2001: 3) กล่าวถึง วาทกรรม ว่ามีที่มาจากการศึกษาการใช้ภาษาที่มีความหมายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม เป็นการศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์ภาษาทางสังคมศาสตร์ ไม่ใช่เพียงรูปแบบตัวอักษร ถ้อยคำของการพูด โครงสร้างประโยค หรือการใช้ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่หมายรวมถึงเครื่องมือสื่อสาร ปรากฏการณ์ทางสังคม บริบทแวดล้อมที่เป็นองค์ประกอบของคำพูด การเขียน หรือการส่งสาร (message) ที่สร้างความหมายต่อสรรพสิ่ง ดังนั้นวาทกรรมในความหมายนี้ มีความหมายกว้างในเชิงเนื้อหา (text) ในขณะที่ Grant, Keenoy and Oswick, (1998) กล่าวว่า วาทกรรมคือถ้อยคำที่มีใช้แค่การเรียงกันตามตัวอักษร แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจากการอ่าน เพื่อค้นหาความหมายจากคำเหล่านั้นการวิเคราะห์วาทกรรมจึงมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การวิเคราะห์รูปแบบ การเปลี่ยนผ่านความหมายในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ คล้ายกับ Foucault (2000) ให้ความหมายวาทกรรมไว้ว่า เป็นสิ่งที่มากกว่าการเขียนและการพูด แต่รวมถึงระบบและกระบวนการสร้าง (constitute) อัตลักษณ์ (identity) และความหมาย (significant) ให้กับสรรพสิ่งในสังคมที่อยู่รอบตัวพลเมือง ได้แก่ อำนาจ ความรู้ และความจริง ซึ่ง Foucault ได้สรุปความหมายให้เห็นชัดขึ้นคือ (1) มีการแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ชี้ให้เห็นว่า สิ่งนั้นเป็นเช่นนั้น ถูกจริง ผิดจริง ดีจริง ชั่วจริง ฯลฯ คือจุดเริ่มของวาทกรรม (2) คนในสังคม ถูกครอบงำเพราะให้เห็นจริงไปกับวาทกรรมนั้น จนเกิดเป็นค่านิยมหรือความเชื่อตาม ทั้งที่สิ่งนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นความจริงก็ตาม และ (3) คนอื่นอาจแสดงความคิดเห็นต่องานนั้นเพื่อให้เห็นความจริงในแง่มุมอื่นได้อีก จากสรุปความหมายดังกล่าวเห็นได้ว่า วาทกรรมมีหน้าที่มุ่งใจให้เกิดขึ้นตามสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคม ขณะเดียวกันยังทำหน้าที่ปิดกั้น มิให้เอกลักษณ์หรือความหมายบางอย่างเกิดขึ้น หรือทำให้อัตลักษณ์ที่ดำรงอยู่ในสังคมก่อนหน้านี้ให้เลือนหายไป

เมื่อวาทกรรมสามารถได้แสดงตามบทบาทหน้าที่ดังกล่าวผ่านภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (discursive practice) ได้แก่ ความคิด ค่านิยมความเชื่อ ผ่านสถาบันและช่องทางในการเข้าถึงประชาชนในสังคม อย่างไรก็ตาม เมื่อนำบทบาทหน้าที่ของวาทกรรมมาอธิบายความหมาย วาทกรรมการเมือง ได้ว่า เป็นแนวคิดที่ให้ความสนใจในกระบวนการสื่อสารความหมายทางภาษา ที่มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยผ่านกลไกระบบการสื่อสารมวลชนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเวลาเดียวกันด้วย ทั้งนี้ชุดความคิดของวาทกรรมการเมืองต้องมีความชอบธรรม (Legitimacy) เมื่อนำวาทกรรมแต่ละชุดสื่อสารออกไปย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มุ่งสู่ความถูกต้อง ซึ่งเป็นอีกความหมายหนึ่งของ Foucault

เห็นว่า วาทกรรมการเมืองมีลักษณะเป็นตัวแทน (representation) ที่มองไม่เห็น เพราะเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจ ได้รับการรับรองว่าเป็นความถูกต้อง โดยรับรู้และสัมผัสได้จากการใช้ภาษา จุดน่าสนใจอยู่ที่ภาษาซึ่งถูกประดิษฐ์เป็นวาทกรรมที่เชื่อมโยงกับการพูดการเขียน กฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติตามสิ่งนั้น ในขณะที่ วาทกรรมการเมืองจึงเป็นตัวแทนระบบความหมายที่มีมิติทางประวัติศาสตร์สั่งสมอยู่เป็นความทรงจำ เป็นความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยภาษา กลายเป็นสิ่งผลิตด้วยความรู้ (object of knowledge) ดังนั้น ความหมาย วาทกรรมการเมือง จึงเป็นทั้งความคิด ความรู้ เครื่องมือ ที่มีอำนาจกำกับ ครอบงำมนุษย์ให้ปฏิบัติสัมพันธ์ และการแสดงความคิดเห็นต่อวาทกรรมนั้น (สมชาย ศรีสันต์, 2561) ส่วน Baranov (1991) ให้คำจำกัดความวาทกรรมทางการเมืองคือ ผลรวมของวาทที่ใช้อธิบายทางการเมือง เช่นเดียวกับกฎเกณฑ์ของนโยบายสาธารณะที่ได้รับการแก้ไขให้มีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับ โดยพิสูจน์ด้วยประสบการณ์ ในขณะที่ Levenkova จำกัดความวาทกรรมการเมืองคือ การแสดงออกทางภาษาของการปฏิบัติสาธารณะในขอบเขตของวัฒนธรรมการเมือง ซึ่งเป็นการใช้ภาษาอย่างมีอวัชพจน์ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนความคิดที่มีเงื่อนไขระดับชาติ ระดับสังคม และระดับปัจเจกบุคคลหรือผู้พูด”

สรุป ความหมายวาทกรรมการเมือง สำหรับบทความนี้ หมายถึง ชุดการสื่อสารที่ต้องการนำเสนอโดยมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ โดยต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกันกับเครื่องมือสื่อสารมวลชน ในการนำเสนอชุดวาทกรรมการเมืองที่จัดทำเพื่อสื่อสารไปยังประชาชนหรือประชาชนสังคมให้รับรู้และเข้าใจความคิด จูงใจให้เกิดความเชื่อ มีความเห็นร่วมกัน รวมทั้งเกิดการกระทำตามความต้องการผู้นำเสนอวาทกรรม ซึ่งเป็นแก่นความคิดของผู้พูดที่แสดงให้เห็นวิสัยทัศน์ต่อกิจกรรมทางการเมืองโดยมีเป้าหมายให้ผู้ฟังเชื่อถือ ยอมรับ และคล้อยตาม อันนำไปสู่ผลประโยชน์ทางการเมืองในระยะต่อไป อย่างไรก็ตามชุดวาทกรรมการเมืองอาจบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดผลตามเป้าหมายหรือไม่ก็ได้

วาทกรรมกับการสร้างความได้เปรียบทางการเมือง

บุคคลทางการเมือง พรรคการเมือง องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเมือง พยายามประดิษฐ์คิดค้น ถ้อยคำที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์เป็นวาทกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารแก่สาธารณชน หรือผู้ฟังให้รับรู้ ยอมรับ เข้าใจมีส่วนร่วม รวมทั้งคาดหวังต่อเป้าหมายของการใช้วาทกรรม คือ ก่อให้เกิดผลทางการเมือง อาจต้องการได้รับความเชื่อถือ (credibility) ต่อตนเอง ต้องการคะแนนเสียงให้พรรค หรือต้องการสร้างค่านิยมให้แก่องค์กรของตน แต่อย่างไรก็ตามการประดิษฐ์วาทกรรมมิใช่ประสบผลสำเร็จเสมอไป อาจต้องเผชิญกับล้มเหลวหรือผลสะท้อนกลับมาทำร้ายตน พรรค หรือองค์กรได้เช่นกัน ปัจจัยที่ทำให้สำเร็จหรือปัจจัยที่ทำให้ล้มเหลวสามารถรับรู้ได้จากกระแสการยอมรับจากสังคม เพราะประชาชนในสังคมก็มีวิจารณญาณในการพิจารณาหวัทกรรมของบุคคลทางการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมือง หรือบุคลากรองค์กร

ทางการเมือง ส่วนใหญ่มุ่งแสวงหาอำนาจหรือหวังผลประโยชน์ทางการเมือง ดังนั้น ผู้รับวาทกรรมจึงแปลความหมายเชิงสัญลักษณ์ของวาทกรรมนั้นก่อนเชื่อหรือไม่เชื่อ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการเมืองมีความสัมพันธ์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม หากวาทกรรมที่ถูกประดิษฐ์มีสัญลักษณ์ถึงการโกหก หลอกลวง ตระบัดสัตย์ วาทกรรมนั้นก็ไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนผู้หนึ่งผู้ใดหรือสังคมโดยรวม ยกเว้นบุคคลที่ใช้วาทกรรมการเมืองเท่านั้น ในทางกลับกัน หากวาทกรรมการเมืองที่ปราศจากความจริง มักประสบความสำเร็จในระยะสั้น แต่ในระยะยาวอาจเปลี่ยนประสบความสำเร็จ และกลายเป็นอาวุธกลับมาทำร้ายเจ้าของวาทกรรมการเมืองได้ ผู้ผลิตวาทกรรมที่หลอกลวงมีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมือง หากมองย้อนไปในเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เป็นต้นมา (สมชาย ศรีสันต์, 2561) เป็นช่วงที่มีการผลิตวาทกรรมของนักการเมืองจำนวนมาก เห็นได้ว่าผู้มีส่วนร่วมในการสร้างวาทกรรมมี 3 กลุ่มคน กล่าวคือ กลุ่มคนที่เป็นชนชั้นนำ (elites) ได้แก่ ข้าราชการ และอดีตข้าราชการระดับสูง รวมถึงนักวิชาการ คนชั้นกลางบางคนก็เชื่อเรื่องความไม่เท่าเทียมกันของคน เชื่อเรื่องแผ่นดินไทยมีเจ้าของคนเดียว พวกนี้เชื่อว่าคนส่วนใหญ่ไม่สามารถคัดสรรนักการเมืองที่ดีได้ ส่วนกลุ่มที่สองคือ สื่อมวลชน ที่นิยมมอคติต่อต้านความเห็นต่างอย่างรุนแรง มีทัศนคติเห็นแต่ความไม่ดีของคนอื่น ส่วนความดีถือว่าเป็นเรื่องปกติไม่สมควรเป็นข่าว การดำเนินการเมืองฝ่ายตรงข้ามกับผู้มีอำนาจช่วยให้ธุรกิจเติบโตมั่นคงได้เป็นอย่างดี วาทกรรมการเมืองจึงออกจากสื่อกลุ่มนี้มากขึ้น และกลุ่มสุดท้าย คือ นักการเมืองที่หวังครองอำนาจด้วยการเหยียบย่ำให้ร้ายคนอื่น เพื่อเป็นบันไดให้ตนและพรรคพวกเข้าสู่อำนาจ นักการเมืองประเภททำงานด้วยปาก มักสร้างวาทกรรมเป็นเครื่องมือ โดยใช้สื่อเพื่อรณรงค์ให้ถูกเชื่อสนทว่าเป็นความจริง (สมชาย ศรีสันต์, 2561)

หากหันมาพิจารณาวาทกรรมการเมืองของรัฐบาล ในฐานะผู้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการเมืองและการปกครอง รวมทั้งภารกิจการสร้างเสริมและพัฒนาประเทศไทย โดยเฉพาะพันธะหน้าที่ที่ต้องสื่อสารกับประชาชนพลเมืองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อสร้างความเข้าใจต่อวิถีการบริหารราชการแผ่นดิน ตามบทบัญญัติที่บังคับไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คือ คำแถลงนโยบายรัฐบาล ซึ่งถือได้ว่าเป็นวาทกรรมการเมืองสำหรับสื่อสารกับประชาชนทั่วประเทศ เพื่อทำให้เชื่อมั่นว่า รัฐบาลกำหนดวิถีการบริหารที่ก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศชาติ ด้วยเนื้อหาสาระที่มีลักษณะเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน และผลประโยชน์ที่ประเทศได้รับจากการบริหารราชการของรัฐบาล สาระสำคัญที่รัฐบาลสื่อสารเชิงวาทกรรมนี้ เสมือนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ต้องนำเสนอเรื่องการพัฒนาเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ และเป็นการแสดงให้เห็นศักยภาพด้านการบริหารประเทศของรัฐบาล ตลอดจนบอกกล่าวและเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ ควบคู่กับการส่งเสริมความสามัคคี ขจัดความขัดแย้งเห็นต่าง รวมทั้งการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ส่งเสริมให้พลเมืองในปกครองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ฯลฯ เป็นทรัพยากรบุคคลทรงคุณค่าที่สามารถดำรงอยู่ได้ในกระแสแห่งโลกยุคใหม่ กล่าวโดยภาพรวมได้ในแง่มุมหนึ่งว่า รัฐบาลสร้างวาทกรรม

ที่ปรากฏเป็นข้อความแสดงถึงการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารให้ทุกคนในสังคมเข้าใจ หมายความว่า ในทิศทางที่ถูกต้องตรงกันจากชุดคำแถลงนโยบายเป็นวาทกรรมการเมืองซึ่งประดิษฐ์ขึ้น เป็นวาทกรรมที่เชื่อมโยงทั้งการพูดและการเขียนที่ผ่านการรับรองความถูกต้องจากสถาบันนิติบัญญัติ แห่งชาติ นำไปสื่อสารให้เกิดรับรู้ทั้งในแง่สังคมการเมือง (political society) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ นิติธรรม ความชอบธรรม ความเสมอภาคยุติธรรม จริยธรรมและคุณธรรม และการรับรู้เชิงสังคม ประกิต (Socialization) คือ การพัฒนาความรู้ ความเชื่อ ทักษคติจากรัฐในฐานะเป็นสมาชิก ของสังคมที่แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมตามกรอบของสังคม เช่น การแสดงออกผ่านมีส่วนร่วม ทางการเมือง ภายใต้กฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติภายใต้อำนาจการปกครองของรัฐ อันนำไปสู่ ความสงบสุขในสังคม และการพัฒนาอย่างมั่นคงถาวรของชาติ นอกจากนี้ยังมีวาทกรรม การเมืองของรัฐบาลที่ได้อำนาจจากการใช้กำลัง ที่มักเน้นย้ำต่อสัญญาเรื่องชาตินิยม สอดแทรกไว้ใน วาทกรรมคำแถลงนโยบาย เพื่อสร้างความชอบธรรมและภาพลักษณ์ความเป็นรัฐบาลผู้จงรักภักดี ต่อสถาบันหลักของชาติ มีความห่วงใยประชาชนและหวังดีต่อประเทศชาติ เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต มุ่งมั่นเข้ามาแก้ปัญหาของประเทศชาติ อีกทั้งต้องการแสดงให้เห็นาชาติเชื่อมั่น ถึงความมีเกียรติยศ ความสง่างาม ความดีของคณะรัฐบาลที่ต้องการบำเพ็ญต่อบ้านเมือง วาทกรรมการเมืองเหล่านี้ สามารถสร้างความได้เปรียบทางการเมืองในวาระของการเลือกตั้งครั้งต่อไป หรือความได้เปรียบ ทางการเมืองสำหรับการสืบอำนาจอีกด้วย (สมชาย ศรีสันต์, 2561)

การประดิษฐ์วาทกรรมสำหรับใช้สื่อสารเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการเมือง และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และผู้ใช้ (บุคคลทางการเมือง พรรคการเมือง และสถาบัน การเมือง) โดยการย้อนศึกษาวิเคราะห์การประดิษฐ์วาทกรรมการเมืองในอดีต ภายใต้บริบท สังคมการเมืองไทย การวิเคราะห์วาทกรรมการเมืองตามแนวคิดของ Foucault (2000) สามารถจำแนกวาทกรรมที่ถูกใช้ในประเทศไทยส่วนใหญ่คือ วาทกรรมการเมืองแบบชาตินิยม (nationalist political discourse) ที่ก่อให้เกิดกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมือง ตัวอย่าง ชุตวาทกรรมสนับสนุนให้เกิดความรักชาติ ด้วยการประดิษฐ์คำว่า “ชังชาติ” ขึ้น เป็นวาทกรรม การเมืองที่สื่อสารออกมาเพื่อโต้ตอบเพลงประเทศกูมี เกิดขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ.2561 ของกลุ่มผู้เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย และสร้างกระแสต่อต้านรัฐบาลทหาร เกิดสภาวะการเมืองที่มีความขัดแย้ง แบ่งฝ่ายแบ่งข้าง ความหมายชังชาติจึงเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับ ความเข้าใจหรือการตีความของแต่ละฝ่าย ภายใต้โลกทัศน์ทางการเมืองแต่ละปัจเจกชน วาทกรรมชังชาติ ถูกใช้ตอบโต้ระหว่างกลุ่มคนเห็นต่างกับฝ่ายรัฐบาลเรื่อยมากระทั่งปัจจุบัน สามารถกล่าวได้ว่า วาทกรรมการเมืองในสัญญาความรักชาติ ถือได้ว่า สามารถสร้างความได้เปรียบ หรือหวังผลทางการเมืองได้ ในขณะที่วาทกรรมความรักชาติในอีกแง่มุมหนึ่ง คือ ต้องการเชิดชูคุณค่า ปลุกจิตวิญญาณความเป็นไทย ส่วนฝ่ายฝั่งรัฐบาลนำเสนอผ่านคำแถลงนโยบาย เพื่อการปลุกฝัง ความเป็นไทย ด้วยการใช้อาษาในลักษณะข้อความเพื่อรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนเห็นคุณค่า ศิลปะวัฒนธรรมไทย ที่เป็นสัญลักษณ์และสมบัติของชาติไทย (หรือ soft power)

สำหรับรักษา ส่งเสริม เชิดชูชาติ โดยเน้นการฟื้นฟู สืบสานความเป็นไทย เป็นต้น รวมถึงวาทกรรมการเมืองในประเด็นการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ตัวอย่างเช่น โตไปไม่โกง จากประเด็นประชาชนให้ความร่วมมือกับรัฐเพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันจากฝ่ายผู้มีอำนาจหน้าที่ เจ้าพนักงาน ข้าราชการ การรณรงค์ปลูกแร่ให้เกิดความพยายามในการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นวาระแห่งชาติที่ควรจัดปัญหาการทุจริตให้หมดไปจากสังคมไทย ตลอดจนวาทกรรมการบังคับใช้กฎหมาย ประกอบด้วย การใช้อำนาจตามมาตรา 44 มาตรฐานการใช้กฎหมายแก่ผู้กระทำความผิดระหว่างพรรคพวกกับฝ่ายตรงข้าม ที่มีการใช้ในลักษณะสองมาตรฐาน (double standard) เหล่านี้สะท้อนให้เห็นวิถาวากรรมการเมืองที่สร้างความเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อให้เกิดความยุติธรรมภายใต้ประเทศที่ได้ชื่อว่าปกครองแบบนิติรัฐ กระบวนการผลิตวาทกรรมที่แฝงไปด้วยอุดมการณ์สื่อสารไปยังประชาชนที่มุ่งความรักชาติ ภายใต้ชาติมีความชอบธรรม ซึ่งสะท้อนระบบความคิดผู้รับสารมีทั้งที่คล้อยตามและไม่คล้อยตาม อันเนื่องมาจากการตีความบนพื้นฐานประสบการณ์ความเชื่อที่ต่างกัน ส่วนวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม หรือปัจจัยด้านสภาพการณ์ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เป็นบริบทของสังคมที่เป็นชนวนเหตุให้เกิดการผลิตวาทกรรม ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับบริบทสังคม เพื่อให้วาทกรรมทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้น (motivation) ให้ประชาชนเข้ามาส่วนร่วมในการรักษา อนุรักษ์ หรือพัฒนาความเป็นประเทศชาติ ให้คงอยู่ต่อไปได้ ด้วยความชอบธรรม วาทกรรมการเมืองว่าด้วยเรื่องความรักชาติ ผู้ที่ได้เปรียบทางการเมือง คือ รัฐบาลที่มาจากรัฐประหาร เพราะวาทกรรมความรักชาติช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อ ความศรัทธาจากประชาชนทุกฝ่ายโดยอาศัยการสื่อสาร ในขณะที่ประชาชนหวังถึงการคืนความสุขให้คนในชาติ ประกอบกับวาทกรรมด้านความมั่นคงของประเทศ มุ่งสร้างบทบาทต่อการเมืองไทย ผู้ประดิษฐ์วาทกรรมพยายามให้ความสำคัญกับการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นพื้นฐานความมั่นคงเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ อีกทั้งการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองรูปแบบใหม่ ภายใต้วาทกรรมว่า ปฏิรูป (reformation) ซึ่งกลายเป็นวาทกรรมการเมืองที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มอนุรักษนิยม (conservative)

ต่อเนื่องจากวาทกรรมการเมืองในสัญญาความรักชาติ ที่สามารถสร้างความได้เปรียบทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาวาทกรรมในสัญญามุ่งส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย (democratization) ในเชิงปฏิบัติได้จริง โดยบทบาทวาทกรรมในสัญญานี้ว่าไปแล้ว มุ่งความต้องการเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองเชิงคุณธรรม จริยธรรม ความยุติธรรม เสมอภาค เท่าเทียม ความเข้าใจของประชาชนทั่วประเทศ อันนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ การพัฒนาบ้านเมือง ด้านต่าง ๆ โดยยึดมั่นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต่อยอดความรักชาติ ฉะนั้นวาทกรรมการเมืองที่สร้างความได้เปรียบทางการเมือง เช่น ปิดสวิต ส.ว. ปิดสวิต 3 ปี. วลีดังกล่าวที่เป็นส่วนหนึ่งของคำปราศรัยที่นางสาวแพทองธาร ชินวัตร เคยกล่าวไว้ก่อนการเลือกตั้ง

เมื่อวันที่ 14 พ.ค. 66 เพราะเกี่ยวข้องกับรัฐบาลทหารหรือรัฐบาลที่สืบทอดอำนาจจากการทำรัฐประหารเป็นต้นแต่เมื่อพิจารณาว่าทหกรรมการเมืองในสัญญาการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในอีกแง่มุมหนึ่ง ที่เน้นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจการเมืองไทยในประเด็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการกระจายอำนาจสูงส่วนท้องถิ่น การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อสร้างความเชื่อถือศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นแนวทางสร้างความรักชาติ ความสามัคคี สอดคล้องรองรับกับสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ควบคู่กับแนวคิดการรักษาความมั่นคงของชาติ การแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และวิกฤติทางสังคมจากการแพร่ระบาดโรคติดต่อร้ายแรง เมื่อปี 2562-2565 ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบสุขของประชาชนโดยรวม การสร้างวาทกรรมปลูกฝังความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อให้ประเทศเกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวาทกรรมสำหรับสื่อสารทางการเมืองกับประชาชน ซึ่งได้รับการยอมรับโดยทั่วไป

จากวาทกรรมการเมืองในสัญญาความรักชาติ สู่วาทกรรมการเมืองในสัญญาการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง เมื่อวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการเมืองแล้วยังสามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นและคืนความสุขให้คนในชาติ โดยเฉพาะวาทกรรมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีกรนำมาใช้ทั้งในวงการทางการเมือง วงการข้าราชการพลเรือน ข้าราชการตำรวจ ทหาร โดยสร้างสรรค์ในประเด็นการน้อมนำแนวโครงการพระราชดำริ การแสดงความเคารพยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์ การอ้างไว้ซึ่งระบบสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งระบบการเมืองโดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนวาทกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การรณรงค์ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือต่อความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งถูกใช้โน้มน้าวให้เกิดความเคลื่อนไหวทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างค่านิยม ความเชื่อความศรัทธาทางการเมืองทั้งในฐานบุคคลทางการเมือง พรรคการเมือง สถาบันหรือองค์การทางการเมือง ทั้งนี้ สามารถประดิษฐ์เป็นวาทกรรมการเมืองในเชิงสร้างความได้เปรียบและยังใช้ลดความน่าเชื่อถือฝ่ายตรงข้ามได้อีกด้วย

สามารถกล่าวได้ว่า บทบาทความสำคัญของวาทกรรมการเมืองผ่านกระบวนการสื่อสารมวลชน ภายใต้บริบทสังคมการเมืองไทย ถือเป็นเครื่องมือสำคัญมีอิทธิพลต่อกระบวนการส่งเสริม สร้างสรรค์ทางการเมืองไทย เพื่อปลูกฝังทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม จุดประกายความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนผู้รับข้อมูลข่าวสารว่าด้วยวาทกรรมการเมือง ผ่านช่องทางการสื่อสารมวลชน โดยอาศัยกลยุทธ์ และกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ให้ทำหน้าที่สำคัญทางการเมืองคือ การส่งเสริมความรักชาติ (patriotism) สร้างความรู้สึกความเป็นพวกเดียวกัน รวมทั้งก่อให้เกิดชาติที่ผ่านกระบวนการสรรค์สร้างและ

พัฒนาสู่ความเป็นประชาธิปไตยในเชิงปฏิบัติได้อย่างแท้จริง การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศ การเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียม ทั้งถึง เป็นธรรม รวมทั้งรับบทบาทของพลเมืองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการแข่งขันกับนานาประเทศ ฯลฯ ตลอดจนการเคารพสิทธิพลเมืองหลักของชาติ อย่างไรก็ตาม การประดิษฐ์วาทกรรมเพื่อคัดค้านต่อผลการเมือง สิ่งที่ต้องระมัดระวังคือ เมื่อใช้วาทกรรมการเมืองเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวบุคคลทางการเมือง พรรคการเมือง สถาบันหรือองค์การทางการเมือง หากใช้วิธีการสร้างวาทกรรมลวงโลก ไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้ หรือการสร้างวาทกรรมเพื่อโจมตี ทำลายล้าง หรือด้อยค่าศัตรูทางการเมืองฝ่ายตรงข้าม หรือการใช้วาทกรรมเพียงหวังผลทางการเมือง ในลักษณะเทคนิควิธีการเพียงเพื่อมุ่งใจให้เข้าใจผิด ฯลฯ ดังนั้นผู้รับสารในรูปวาทกรรมการเมือง ควรใช้วิจารณญาณอย่างมีเหตุผล ก่อนตกลงปลงใจเชื่อหรือไม่เชื่อ หรือแสดงพฤติกรรม คล้อยตามวาทกรรมการเมืองนั้น แม้ว่าประสบผลทางการเมืองได้เพียงระยะสั้นก็ตาม แต่ได้ทำลายภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือทางการเมืองในระยะยาว

บทสรุป

บทบาทความสำคัญของวาทกรรมทางการเมืองผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในสังคมไทย วาทกรรมทางการเมืองนับเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติความรู้สึคนึกคิดและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนผู้รับข้อมูลข่าวสารในรูปวาทกรรมทางการเมือง โดยผ่านช่องทางกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ และการสื่อสารทางการเมืองนั้น ย่อมมีหน้าที่ที่สำคัญในทางการเมือง คือ การส่งเสริมความรู้สึกเป็นชาติ (Nationness) เดียวกัน สร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เป็นเสียงสะท้อนของประชาชนต่อของแผนพัฒนาแห่งชาติ ช่วยสอนทักษะที่จำเป็นแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ การขยายตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ การช่วยประชาชนในการเตรียมตัวเพื่อรับบทบาทใหม่ในการพัฒนาประเทศ และการเตรียมประชาชนในการรับบทบาทในฐานะส่วนหนึ่งของชาติที่ต้องแข่งขันกับชาติอื่น ๆ โดยสิ่งที่ต้องระมัดระวังคือ การใช้วาทกรรมทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองด้วยวิธีการสร้างวาทกรรมลวงโจมตีทำลายด้อยค่าศัตรูทางการเมืองหรือฝั่งตรงข้ามทางการเมือง ดังนั้น วาทกรรมการเมืองสามารถนำมาใช้ในการสร้างความได้เปรียบทางการเมือง โดยทั่วไปมักอาศัยช่องทางสื่อสาร และกระบวนการสื่อสารมวลชน ซึ่งผู้ประดิษฐ์และใช้วาทกรรมเชิงภาษาในลักษณะการพูด การเขียน การแถลง ฯลฯ โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมือง พรรคการเมือง สถาบันและองค์การทางการเมือง ประเด็นในวาทกรรมที่ผ่านกระบวนการสื่อสารมวลชนเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการเมืองได้ค่อนข้างมาก คือ วาทกรรมที่เน้นส่งเสริมในสัญลักษณ์ความรักชาติ นอกจากนี้ วาทกรรมที่สร้างความได้เปรียบทางการเมืองได้มาก คือ การส่งเสริมในสัญลักษณ์การส่งเสริมสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เหนือกว่าวาทกรรมที่สร้างความได้เปรียบทางการเมืองได้มากที่สุด คือ วาทกรรม

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (2024) กรกฎาคม - ธันวาคม 2567

ที่ส่งสารในสัญญาการเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ตามประเพณีการปกครองประเทศ
ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อ้างอิงจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

บรรณานุกรม

- เกษมวัชรดิตถ์รอดจากทุกข์, เอกกวินปิยวิโร (อะซิม) และ อธิษฐ์สุวทโธ (สุพานิช). (2565). การสื่อสารทางการเมืองกับวาทกรรมทางการเมืองในสังคมไทย. **วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2,5** (กันยายน-ตุลาคม 2565).
- ทองย้อย แสงสินชัย. (2557). **บาลีวันละคำ**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- นันทนา นันทวโรภาส. (2563). **สื่อสารการเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้**. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลงทุนศาสตร์. (2020). **เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า** สอดคล้องนโยบายเศรษฐกิจไทยที่หลาย **คนหลงลืม**. ค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.investorest.co/economy/battlefield-to-trade-field/>
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2546). **ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- สมชาย ศรีสันต์. (2561). **ว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมวิพากษ์ บทวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา/หลังการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สมมติ.
- Baranov, A. N. (1991). **Parliamentary Debates: Traditions and Innovations**. Znanie.
- Foucault, M. (2000). The Political Technology of Individuals. In P. Rabinow (Ed.), **Michael Foucault Power Essential Works of Foucault 1954-1984** (p. 403-417). New York: The New Press.
- Grant, D., Keenoy, T. W. & Osrick, C. (1998). Organizational Discourse: of Diversity, Dichotomy and Multi-Disciplinary. **Discourse and Organization** (pp. 1-14). London: Sage.
- Wetherell, M. (2001). Debates in Discourse Research. In M. Wetherell, S. Taylor, S. J. Yates, and Open University (Eds.), **Discourse Theory and Practice: A Reader** (pp. 380-89). London: Sage.